

Discuția prealabilă vizează persoana celui audiat și aspecte cum ar fi, domeniul de activitate, preocupările extraprofesionale, pasiunile, starea de sănătate, raporturile pe care le are cu colegii de muncă, rudele, prietenii, vecinii și au menirea deconectării suspectului sau inculpatului, dar și atenționarea acestuia că persoana sa este cunoscută.¹⁰²

După **verificarea identității** și introducerea în atmosferă, celui ascultat i se aduce la cunoștință fapta care formează obiectul cauzei, calitatea în care este audiat și infracțiunea pentru săvârșirea căreia este suspectat.¹⁰³

De asemenea, organul de urmărire penală aduce la cunoștință suspectului sau inculpatului, drepturile și obligațiile pe care le are (conform art.83 coroborat cu art.108 C. proc. pen), inclusiv dreptul său de a fi asistat de un apărător ales sau numit din oficiu, aspect ce va fi menționat în conținutul declarației. Dacă suspectul sau inculpatul are un avocat care-i reprezintă interesele va apela la serviciile acestuia, în caz contrar va fi asistat de un avocat numit din oficiu, iar dacă refuză asistența juridică se va face mențiune expresă în declarație.

De asemenea, potrivit dispozițiilor art.108 alin.4 C. proc. pen., organul judiciar trebuie să aducă la cunoștința inculpatului posibilitatea încheierii, în cursul urmăririi penale, a unui acord, ca urmare a recunoașterii vinovăției, iar în cursul judecării posibilitatea de a beneficia de reducerea pedepsei prevăzute de lege, ca urmare a recunoașterii învinuirii

Ulterior i se pune în vedere să declare tot ce știe cu privire la faptă și la învinuirea ce i se aduce în legătură cu aceasta.

---

¹⁰² Olteanu Gabriel Ion, Voicu Costică, Păun Costică, Pletea Constantin, Lazăr Elena, *op.cit.*, p.84.

¹⁰³ Ion Neagu, Mircea Damaschin, *op.cit.*, p.445.

Faza relatării libere.

În această etapă, modalitățile de audiere se raportează, în primul rând, la prevederile art.109 C. proc. pen. care se completează cu alte reguli de tactică criminalistică, dintre care trebuie amintite, următoarele:¹⁰⁴

a. *Fiecare suspect sau inculpat este ascultat separat*, fără ca de față să fie alți suspecti sau inculpați, în eventualitatea în care există mai mulți; la aceasta se poate adăuga că nu este recomandabilă nici prezența altor persoane, chiar străine de cauză, cu excepția apărătorului sau a altei persoane, care, potrivit legii, trebuie să fie de față (interpret)

b. *Suspectul sau inculpatul trebuie lăsat să declare liber tot ce știe în cauză*. Aceasta înseamnă că *el nu va fi întrerupt* până la terminarea relatării, chiar dacă se constată că este nesincer. Numai în măsura în care se va abate intenționat de la subiect, i se va pune în vedere, ferm și calm, să revină la fondul problemei.

c. *Ascultarea nu poate începe cu citirea sau reamintirea unor eventuale declarații date anterior*.

d. *Suspectul sau inculpatul nu poate prezenta ori citi o declarație scrisă mai înainte*, dar se poate servi de însemnări asupra unor amănunte.

e. *Nu se va admite folosirea de violențe, amenințări sau alte mijloace de constrângere, probe, precum și promisiuni sau îndemnuri, în scopul de a obține probe* (art.101 și art.102 C. proc. pen.).

În literatura de specialitate¹⁰⁵ se regăesc înscrise regulile de conduită, aplicabile în această fază de către organul judiciar:

a. *Se va impune o atmosferă de calm și răbdare*, evitându-se întreruperile sau intervențiile inutile, chiar și în situația

---

¹⁰⁴ Emilian Stancu, *op.cit.*, p.474.

¹⁰⁵ Tudorel Butoi, Ioana Butoi, *op.cit.*, p.249.

nesincerității celui ascultat. Această fază a relatării libere nu exclude intervențiile scurte, punctuale din partea organului judiciar. Ele trebuie să fie scurte (de genul: Clar!, E limpede, Mai departe...) fiind, de preferat cele neinterogative, dovedind astfel că relatarea celui ascultat este urmărită cu atenție.

Întreprurerea relatării constituie o excepție ce devine operabilă numai atunci când, cel audiat se îndepărtează de la subiectul expunerii, solicitându-i-se ferm să revină la fondul problemei.

b. *Va fi urmărit cu atenție*, în permanență, fără să fie evident, comportamentul celui ascultat, privirea sa, mimica feței și poziția corpului;

c. *Vor fi evitate, pe întreaga durată a ascultării*, expresiile, gesturile de supărare, de nemulțumire sau de enervare, întreaga sa atitudine trebuind să se caracterizeze prin reținere și prin impasibilitate, astfel încât nici o reacție să nu-i trădeze părerile referitoare la susținerile persoanei anchetate.¹⁰⁶

d. *Se vor nota aspectele omise, ezitățile, contrazițerile* care vor constitui temeiuri pentru folosirea întrebărilor.

Relatarea liberă oferă unele avantaje evidente, chiar și în ipoteza în care este făcută cu rea-credință denaturând adevărul. Acestea pot fi:

- cunoașterea succesiunii reale a desfășurării infracțiunii, prin prezentarea treptată a activității ilicite;
- obținerea de date noi despre faptele și împrejurările cauzei, despre coparticipanți, necunoscute organului judiciar din activitățile de urmărire penală efectuate;
- observarea și cunoașterea suspectului sau a inculpatului și a atitudinii sale față de fapta cercetată și urmărilor sale.

---

¹⁰⁶ Nathan J. Gordon, Wiliam L Fleisher, *op.cit.*, p.44.

Este foarte important de știut că, încă din faza relatării libere, suspectul poate fi convins să facă declarații sincere. Astfel, deși organul judiciar va trebui să-și controleze cea mai mică reacție care l-ar putea face permisiv pentru cel ascultat, totuși, el trebuie să stabilească o punte de legătură cu cel ascultat, marcat psihic de starea și situația în care se află, mai ales dacă este arestat¹⁰⁷.

Atenția anchetatorului se va îndrepta și asupra comunicării non-verbale, pe care o face adeseori, involuntar, suspectul sau inculpatul în timpul audierii. Fiind lăsat să relateze liber, pe fondul unei relaxări create de anchetator care nu intervine, acesta poate furniza prin mimică sau poziția corpului acele informații, care pot întări sau contrazice afirmațiile verbale.¹⁰⁸ Se vor evalua, postura, brațele, mâinile, figura, gesturile care indică gândirea sau intenția de câștiga timp pentru a răspunde, repetând întrebarea.

Faza adresării de întrebări

Această etapă reprezintă ultima din cadrul audierii, fiind socotită momentul cel mai încordat al ascultării suspectului sau inculpatului. Potrivit prevederilor art.109 C. proc. pen., după ce suspectul sau inculpatul este lăsat să declare tot ceea ce dorește referitor la fapta prevăzută de legea penală care i-a fost comunicată, i se pot pune întrebări. Acesta se poate consulta cu avocatul său, inclusiv pe perioada audierii, permițându-i-se să utilizeze chiar și însemnări sau notițe.

De asemenea, așa cum se apreciază și în doctrină recentă,¹⁰⁹ *există posibilitatea ca întrebările să fie formulate chiar și de*

---

¹⁰⁷ Nicolae Mitrofan, Voicu Zdrenghea și Tudorel Butoi, *Psihologie judiciară*, Editura Șansa, București, 2000, p.192 și urm.

¹⁰⁸ Virgil Enătescu, *Dialogul medic-bolnav*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p.86.

¹⁰⁹ Ion Neagu, Mircea Damaschin, *op. cit.*, p.447.

către avocatul suspectului sau inculpatului, în încercarea acestuia de a-l apăra, urmărindu-se clarificarea unor situații, fapte relevante pentru cauză și considerate favorabile celui audiat.

Acest din urmă aspect este de noutate, față de reglementarea anterioară și face ca la acest moment, să nu existe mari diferențe, între modul de ascultare în faza urmăririi penale și cea din fața instanței.

Organul judiciar va trebui să-și modeleze tactica de adresare a întrebărilor în funcție de relatarea liberă a suspectului sau inculpatului, de caracterul expunerii sincere și complete sau dimpotrivă, nesincere a acestuia. În practica judiciară s-au conturat patru tipuri de atitudini adoptate în anchetă de către suspecti sau inculpați, astfel:

- recunoaște infracțiunea pentru care este învinuit;
- respinge învinuirea și contestă temeinicia probelor;
- ascunde adevărul prin recunoașterea altor fapte penale cu pericol social scăzut;
- refuză să facă declarații sau prezintă probe și alibiuri false¹¹⁰.

Ca urmare, față de poziția adoptată de suspect sau de inculpat, întrebările formulate de către organul de urmărire penală sau de către instanța de judecată vor viza obiective specifice¹¹¹.

a. În situația primelor două variante menționate mai sus, sunt necesare întrebări cu caracter de *verificare, clarificare* și eventual de *completare* ori de *precizare*. Sunt rare cazurile în care nu este nevoie de întrebări.

b. În ultimele două ipoteze, pe lângă întrebările de verificare sau de clarificare, se va pune accentul pe *întrebări de completare, de detaliu*, care vor servi atât la stabilirea integrală a

---

¹¹⁰ Posibilitatea de a nu face declarații este prevăzută expres la art.109 alin.3 C. proc. pen.

¹¹¹ Gabriel Ion Olteanu, Marin Ruiu, *op.cit.*, p.247.

adevărului, cât și la dovedirea declarațiilor mincinoase. Astfel, unele întrebări pot avea drept scop și ajutorarea suspectului să-și reamintească o serie de detalii semnificative pentru lămurirea deplină a cauzei.

Pentru formularea întrebărilor vor fi avute în vedere atât problemele a căror rezolvare era prevăzută în planul inițial de ascultare, cât și aspectele noi, apărute în timpul audierii, care au implicat adaptarea planului de ascultare.

Întrebările vor fi formulate într-un mod clar, precis și concis, folosindu-se o terminologie adecvată, nivelului de instrucție al persoanei ascultate. Ele vor fi puse, astfel încât să reprezinte un element surpriză pentru cel audiat, fiind dozate și intercalate astfel încât să nu permită celui audiat să își adapteze tactica de răspuns. Se va evita adresarea și abordarea frontală prin întrebări cheie, urmărindu-se crearea unei presiuni continue asupra celui ascultat, organul judiciar trebuind să aleagă atent momentul psihologic, când cu probele prezentate poate convinge suspectul sau inculpatul să răspundă corect și fidel la întrebările importante.

Când suspectul sau inculpatul nu recunoaște învinuirea sau o recunoaște după care retractează cele declarate, pe lângă întrebările problemă și cele de detaliu se vor folosi și unele procedee tactice de ascultare care și-au dovedit eficiența în practică.

Procedeele tactice de ascultare a suspectului sau a inculpatului, raportate la împrejurările menționate anterior, pot fi următoarele:¹¹²

a. *Tactica ascultării repetate*, folosită în cazul declarațiilor incomplete, contradictorii și mincinoase, în care întrebările de detaliu au o mare importanță. Acest procedeu constă în ascultarea, la anumite intervale de timp, a făptuitorului cu privire la aceleași fapte și împrejurări, punându-se un accent

---

¹¹² Emilian Stancu, *op.cit.*, p.478.

deosebit pe amănunte, cum ar fi: descrierea modului de supraveghere a activității victimei ce constituia obligația suspectului, descrierea modului și a condițiilor în care a pornit utilajul ce a condus la accidentarea victimei.

b. *Tactica ascultării încrucișate*, utilizată în scopul destructurării sistemului de apărare al suspectului sau inculpatului, fiind însă recomandat a se folosi cu anumite rezerve, deoarece poate avea ca efect dezorientarea, încurcarea celui ascultat. Interogarea suspectului de două sau mai multe persoane în același timp, într-un ritm alert, poate deruta, zăpăci, o persoană sinceră, mai ales dacă are o structură psihică labilă. În cadrul acestui procedeu tactic de interogare este foarte importantă poziția ocupată de anchetatori. În condițiile desfășurării ascultării de către doi anchetatori, aceștia trebuie să se așeze frontal, lateral stânga și dreapta, la o distanță suficientă pentru ca cel ascultat să nu poată avea contact vizual concomitent cu ambii ascultători.¹¹³

e. *Tactica întâlnirilor surpriză*, folosită în momentele psihice de o anumită tensiune, create special pentru obținerea unor declarații sincere. De exemplu, adresarea întrebării, *cine v-a ajutat să reporniți utilajul deși nu aveți autorizația să o faceți?*, după ce suspectul a văzut că unul dintre complici a fost introdus într-o încăpere alăturată.

d. *Tactica complexului de vinovăție*, care constă în alternarea unor întrebări neutre cu întrebări ce conțin cuvinte cheie, critice, referitoare la faptă, la rezultatele ei, la persoanele implicate (numele victimei, starea ei după accident, etc.), care dă rezultate bune la persoanele mai sensibile, melancolice, ce pot ceda sub presiunea remușcărilor.

Utilizarea acestor modalități de audiere sau de adresare a întrebărilor nu trebuie realizată distinct și pot fi

---

¹¹³ Olteanu Gabriel Ion, Voicu Costică, Păun Costică, Pletea Constantin, Lazăr Elena, *op.cit.*, p.88.

conjugate cu celelalte reguli tactice aplicate în activitățile desfășurate în direcția obținerii de declarații sincere și complete.

Așa cum am arătat, anchetatorul trebuie să dozeze momentul psihic în care poate sparge bariera de comunicare cu cel ascultat, și-l poate convinge să fie sincer. Astfel, uneori este recomandată și utilizarea unor strategii de interogare care folosesc *prezentarea altor probe* sau mijloace materiale de probă, obținute în timpul cercetărilor, din care rezultă indubitabil temeinicia învinuirii.

Din acest punct de vedere, **strategiile tactice** se împart în două mari categorii:¹¹⁴

a. *Strategia ascultării progresive*, în care suspectului sau inculpatului i se prezintă gradat probele sau datele privind învinuirea ce i se aduce, începând cu datele despre care știe că se află în posesia anchetatorului și terminând cu cele la care nu se aștepta să fie deținute de organul judiciar. La sfârșit sunt lăsate probele cele mai puternice, ce dovedesc în mod nemijlocit și fără tăgadă vinovăția.¹¹⁵

Procedeu menționat corespunde aceluși deziderat exprimat în literatura de specialitate, potrivit căruia *suspectului sau suspectului nu trebuie să i se arate în mod prematur probele vinovăției sale*, întrucât pot exista și altele, încă necunoscute de organul de urmărire penală și care ar putea fi obținute în continuare. Din acest motiv este folosit, destul de frecvent în practica organelor de anchetă.

b. *Strategia ascultării frontale*, constând în prezentarea încă din primul moment, pe neașteptate, a probelor esențiale, din care rezultă fără dubiu vinovăția celui ascultat și adresarea de întrebări directe cu privire la fapta săvârșită. Prezentarea frontală a probelor se va face după relatarea liberă a

---

¹¹⁴ Emilian Stancu, *op.cit.*, p.478.

¹¹⁵ Ion Mircea, *op.cit.*, p.279.

suspectului sau inculpatului și cu o prealabilă verificare completă a exactității tuturor datelor care stau la baza învinuirii. Înaintea acestui moment, suspectul sau inculpatul va fi interogat cu privire la circumstanțele dovedite prin probele care urmează a fi folosite, urmărindu-se reacțiile sale, în încercarea de a se crea momentul psihologic propice recunoașterii faptelor.¹¹⁶

c. *Strategia interogării unei persoane despre activitatea celorlalți participanți la comiterea infracțiunii* este folosită numai dacă în cauza cercetată sunt *mai mulți suspecți sau inculpați*, urmând a se ține seama și de acest aspect, în ipoteza în care între aceștia există o înțelegere prealabilă sau se manifestă o anumită solidaritate în nerecunoașterea faptelor.¹¹⁷ În aceste cazuri, organul judiciar va căuta veriga cea mai slabă a sistemului de apărare a grupului de suspecți. Se solicită celui ascultat să declare ceea ce cunoaște despre activitatea celorlalți participanți la infracțiune, lăsându-i-se impresia că persoana sa interesează mai puțin organul de urmărire penală. Datele obținute în urma mărturisirii acestui suspect, vor putea fi exploatate în ascultarea celorlalți, desigur fără să se divulge sursa acestora. În acest caz, contradicțiile din declarații nu trebuie semnalate imediat suspectului și nici puse ca atare în discuția celorlalți.

Dincolo de avantajele evidente ale descoperiri unor date valoroase, care pot fi exploatate, credem că strategia prezintă și dezavantaje pentru că nu întotdeauna cel ascultat este dispus să denunțe acțiunile participanților, având în vedere înțelegerile stabilite înainte.

---

¹¹⁶ Ioana-Teodora Butoi, Tudorel Butoi, *op.cit.*, p.209.

¹¹⁷ *Ibidem.*

2.2.3 Consemnarea declarațiilor suspectului sau ale inculpatului

Conform art.110 C. proc. pen., declarațiile suspectului sau ale inculpatului se consemnează în scris, de către organele judiciare. Dincolo de evidența tautologică a expresiei folosite, remarcate de doctrină¹¹⁸, utilitatea acestei activități este evidentă, ea permițând fixarea procesului de ascultare suspectului ori a inculpatului, cu cele trei faze ale sale (**discuții prealabile, relatare liberă și ascultare dirijată**).

Pentru că legiuitorul a prevăzut în cazul depozițiilor de martor, că acestea se consemnează potrivit celor prevăzute în cazul suspectilor sau inculpaților și aceste dispoziții au fost detaliate deja în secțiunea anterioară, pentru a nu fi redundanți, ne vom limita la punctarea celor mai relevante și specifice elemente care însoțesc această activitate.

1. Declarația suspectului sau a inculpatului va cuprinde obligatoriu atât ora de începere a audierii, cât și ora de finalizare a acesteia, evitându-se astfel posibilitatea realizării unor abuzuri, prin utilizarea unor reprize nejustificate de astfel de activități, pentru a scădea voința celor audiați.

2. Întotdeauna declarațiile vor cuprinde întrebările formulate și răspunsurile oferite, nefiind posibilă, alterarea sau modificarea acestora.

Forma de redare a declarațiilor trebuie să fie cât mai precisă și fidelă expunerii învinutului sau inculpatului, folosindu-se cuvintele și expresiile sale, fără reformulări sau încercări de sintetizare a celor declarate.

3. Declarația se consemnează pe formular tipizat, după care este citită suspectului sau inculpatului, iar dacă acesta cere, i se va da s-o citească. Când este de acord cu

---

¹¹⁸ Ion Neagu, Mircea Damaschin, *op.cit.*, p.448.

conținutul ei, o semnează pe fiecare pagină și la sfârșit. Dacă suspectul sau inculpatul nu poate sau refuză să semneze, se face mențiunea despre aceasta în declarația scrisă.

4. Declarația scrisă va fi semnată și de organul de urmărire penală care a procedat la ascultare, ori de președintele completului de judecată și de grefier, precum și de către avocat, parte civilă, parte responsabilă civilmente, dacă aceștia au fost prezenți ori de către interpret, dacă declarația a fost luată prin intermediul acestuia. Dacă suspectul sau inculpatul revine asupra vreuncea dintre declarațiile sale sau are de făcut completări, acestea se consemnează și se semnează în condițiile sus-amintite.

Se vor bara spațiile libere pentru a se înlătura orice suspiciune a unei completări ulterioare și de asemenea, pentru situația în care suspectul declară că nu răspunde la întrebarea sau întrebările anchetatorului, se va menționa expres acest aspect.

2.2.4. Înregistrarea declarațiilor suspectilor sau inculpaților

Înregistrarea declarațiilor învinuitorilor sau inculpaților, cu mijloace tehnice audio sau audio-video, se face potrivit regulilor procesual-penale și cu aplicarea aceluiași reguli tactice de ascultare, suspectului sau inculpatului aducându-i-se la cunoștință că declarația sa va fi înregistrată. Modul de înregistrare este același ca și în cazul martorului, respectându-se aceleași reguli tehnico-tactice, deja analizate, motiv pentru care nu le vom mai relua.

Se cuvine să menționăm faptul că, legiuitorul actual a acordat o importanță deosebită, înregistrărilor audio sau audiovideo, specificând în mod expres obligativitatea lor (art.110 alin.5 C. proc. pen.), în cadrul audierilor realizate în faza de urmărire penală ori în faza judecătii, aceasta spre